

VRIENDENBRIEF 6

redactieadres:
Pompstraat 17
5481 BL Schijndel

jaargang 2
herfst 2003

VOORZITTER VAN DE VRIENDEN AAN HET WOORD

Heesters terug op het nest, een succes!

Eind September sluiten wij de door de Vrienden van het museum Jan Heestershuis georganiseerde actie 'Heesters terug op het nest' definitief af. Een woord van dank aan alle bruikleengevers is zeker op zijn plaats.

In eerste instantie was het de bedoeling om één expositie te organiseren maar al gauw kwamen wij tot de ontdekking dat de spontane medewerking van zeer vele bruikleengevers een tweede tentoonstelling mogelijk maakte. In totaal hebben we meer dan 120 verschillende werken van Heesters geëxposeerd waarvan meer dan 60 schilderijen.

De tweede expositie 'Heesters terug op het nest' werd gekoppeld aan de landelijke actie: '2003 jaar van de boerderij'. Op deze manier wilden wij een kleine bijdrage leveren aan de bewustwording van ons cultuur-historisch erfgoed: waardevolle boerderijen met hun bijgebouwen en erven.

In het gastenboek van het museum staan over de maanden juli - september veel reacties van de talrijke bezoekers. Een bloemlezing eruit:

- Kunstenaar zijn is een gave; ik genoot ervan.
- Fier Brabant, wees trots!
- 30 personen hebben genoten van etsen en schilderijen van Jan Heesters, bewaar het zorgvuldig voor het nageslacht.
- Schilderijen zonder tierelantijnen. Eenvoudig en daarom heel mooi.
- De taferelen van de brabantse boerderijen doen de oude tijd herleven. Wat een rust straalt dit alles uit

in deze jachtige tijd. Heerlijk om naar te kijken, vooral de etsen en tekeningen.

- Ieder zijn smaak, voor mij geweldige etsen en (pen)tekeningen.
- Your exhibition of Jan Heesters was very fine. I especially liked his drawings.
- Wat een verrassing om zo'n mooie collectie te zien. Nog prachtiger is dat 't schilderij met het majolica bord weer terug is in Schijndel. Het schilderij heeft jaren in mijn kamer gehangen, 't Is geweldig! (redactie: zie in deze Vriendenbrief het artikel 'uit het eigen bezit van het museum')

Tot zover enkele reacties uit het gastenboek.

Absoluut onverwachts hebben een tweetal bruikleengevers in alle spontaniteit besloten elk een belangrijk werk van Jan Heesters aan het museum te schenken. In de rubriek wetenswaardigheden van brief 1 en 2 van jaargang 2 hebben we de details reeds gemeld. Namens het museum danken wij u daarvoor hartelijk; uw schenkingen zullen zorgvuldig worden beheerd in het nieuwe depot en van tijd tot tijd onderdeel vormen van een expositie.

U zult zich kunnen voorstellen, Vrienden, dat wij uiterst tevreden zijn over het verloop van deze actie. Wij zullen op de ingeslagen weg doorgaan en wij nodigen U van harte uit mee te denken over de invulling van de jaaragenda 2004 op dit gebied. Wij zien uw ideeën met belangstelling tegemoet.

Ron Stroomer

VRIENDEN VAN HEESTERS AAN HET WOORD

Kees Bol: herinneringen aan Jan Heesters

Met een gloedvolle en geestige, met allerlei anekdotes gelardeerde rede opende onlangs de bekende schilder Kees Bol de tentoonstelling: "Boerderijen van Heesters terug op het nest". Bol, getooid met witte, chique pet, maakte een zwierige indruk en haalde als oud-leerling van Jan Heesters allerlei herinneringen op aan zijn leermeester. Lange tijd stond hij, inmiddels toch al 87 jaar jong, te spreken, met beide handen leunend op de spreekstandaard die af en toe onder dat gewicht

griezelige kantelneigingen vertoonde. Hij had er duidelijk plezier in om over zijn ervaringen met Heesters te vertellen, bijna zestig (!) jaar nadat hij zich op deze plek als leerling had aangemeld.

Het zou jammer zijn als op deze herinneringen het stof der vergetelheid zou neerdalen. Daarom wil ik proberen ze hieronder -zij het in vrije vorm- vast te leggen voor bestaande en toekomstige Heesters-adepten. Overigens heb ik ook geput uit het gesprek dat ik daagstevoren met Kees Bol mocht voeren in de kamers van het Heestershuis.

Leerling van Heesters

Kees Bol kwam in april 1944, dus in het laatste oorlogsjaar, als 28-jarige jongeman naar Schijndel om door Heesters een jaar lang in de teken- en schilderkunst onderwezen te worden. Hij was destijds als calculator werkzaam bij Philips in Eindhoven. Daar hadden Frans Uijen en Sierk Schröder, de 'hofschilder' van Philips, zijn talent ontdekt. Vervolgens had ir. Roetering namens de gloeilampenfabriek Jan Heesters gepolst of hij dat talent verder wilde ontwikkelen. Maar Jan verwees hem aanvankelijk naar Wim van de Plas in 's Hertogenbosch omdat hij, zoals Jan in 1981 schreef, het toen 'nogal druk' had. In die tijd was zus Marie net overleden en verleende hij neergeschoten Engelse piloten onderdak. Zo kwam Bol bij Van de Plas terecht, maar "... door hem werd ik weggevaagd, ik kon er niets van, ik zou Permeke imiteren enzovoorts", vertelt Kees nu. Dus kwam hij toch bij Heesters in de leer. Bij Jan zou hij weer in zichzelf gaan geloven. "Dat heb ik aan Heesters te danken, hij gaf mij weer zelfvertrouwen. Daar ben ik hem nog steeds dankbaar voor!", betoogt Bol met overgave. Zo schilderde Bol onder andere Bartje de tuinman. Dat tafereel, dat Heesters op zijn beurt weer schilderde, is bewaard gebleven in de collectie. "Ook leerde ik van Jan omgaan met de etspers. Later had ik daar als leerling van Paul Citroen veel plezier van" vertelt hij. "Heesters was een heerschilder, die geworteld was in een oude traditie. Hij had zo tussen de herenschilders van Bateau-Lavoir kunnen staan. Zo ben ik op mijn beurt nu weer van de oude traditie, ik ben nu ouderwets, zoals Heesters het was toen ik bij hem kwam. In die geest hadden de heren van Philips tegen Heesters gezegd: Jij moet hem lesgeven, maar hij moet er niet een worden zoals jij, want daar hebben we er al genoeg van. Toen ik tegenwierp dat het schilderij daar aan de muur toch heel fraai was zei Jan: Ja, maar dat is een Isaac Israëls!"

Leven in Huize Heesters

Kees ging steeds op zaterdag naar Schijndel, waar hij al om 8 uur begon met werken. Soms nam hij in Eindhoven de trein naar Boxtel om daar over te stappen in de trein naar Schijndel, dat toen nog een station rijk was. Andere keren kwam hij met de bus, die toen een houtgasgenerator had. 's Middags werd er niet gezamenlijk gegeten. "Jan at in de eetkamer, ik at mijn boterham in het atelier en de huishoudster -Marie was overleden- at in de keuken", vertelt Kees lachend. "Eigenlijk zat er nog een vierde persoon op een geheime plaats een hapje te eten: een Engelse piloot, die in het onderduikershok op zolder verbleef. Daar mocht ik niets van weten, dat hoorde ik pas later." Heesters kon het niet laten ook een portret te maken van zijn jonge leerling. Hij schilderde een jonge Bol, die fel en ambitieus uit zijn ogen kijkt. Eens kwam tijdens zo'n zaterdagstage de bekende Amsterdamse kunsthandelaar Joop Siedenburg op bezoek. Hij was eigenaar van de kunsthandel Buffa in de Kalverstraat en een neef van Kees van Dongen. "Ga eens opzij, dat ik je werk kan zien", sprak Siedenburg.

"Maar dat is geen pink, dat is een hazenpoot!", was zijn vernietigend oordeel. "Desondanks mocht ik toch blijven", stelt Bol vast. Na een jaar studeren bij Heesters ging hij hospiteren op de Haagse Kunstacademie, waar hij vooral veel leerde van Henk Meijer en ook van Paul Citroen.

"Keesje" schilder en leraar

Ooit heeft hij nog overwogen om lessen te nemen bij de Brabants-Franse schilder Antoon Kruijssen. Maar toen deze reageerde met de woorden: "Kees, jij moet deze oude knoken en botten weer nieuw leven inblazen!", dacht ik, mijn hemel, daar heb ik geen zin in en nam ik mijn verzoek om lessen terug.

Later ontwikkelde Bol zich tot een gewaardeerde schilder van landschappen (liefst met sneeuw), portretten (o. a. van Heesters) en kleurige stillevens in een heel eigen, enigszins abstraherend-figuratieve stijl. Overigens houdt hij niet van labels of hokjes, zoals hij het uitdrukt. "Gewoon schilderkunst, liever geen benoemingen, ik wil niet in een hokje geduwd worden." Zijn begintijd na de oorlog was soms zwaar, armoedig. Paul Citroen verkocht weleens wat werk van Bol. Om in het levensonderhoud van zijn gezin te voorzien gaf hij ook les, met name in Den Haag. "Daar liet ik me goed voor betalen, per slot van rekening hadden zij me gevraagd. Heesters daarentegen was welgesteld, zijn reizen naar Spanje, Italië en Noord-Afrika werden door zijn vader betaald", zegt Bol, om het contrast duidelijk te maken. Tot mijn 52^e jaar bleef ik lesgeven.

Jan had steeds waardering voor mijn werk, alhoewel hij me soms wel ver vond gaan. "Ik ben qua stijl in de loop der jaren toch wel van hem weggegroeid."

In de jaren vijftig ontstonden er grote veranderingen in de schilderkunst. Heesters deed daar wel eens meewarig over, maar hij bleef in ieder geval zichzelf. Op feestjes bij Jan kreeg ik een ereplaats toebedeeld: namelijk naast Jan zelf. Toch bleef ik u en meester tegen hem zeggen; vanuit Frankrijk schreef ik 'Cher maître'. Jan bleef Kees zeggen of, zoals hij me eens toeriep: "Zul je voorzichtig rijden, Keesje?" Ik was toen toch al 65 jaar!

Heesters-promotie

In die tijd, zo rond 1980, schilderde Bol het portret van Heesters, dat nu in het museum hangt, in opdracht van de gemeente Schijndel. Hoewel het naar mijn mening een geslaagd beeld is van zijn oude meester en in alle opzichten een echte Bol, kreeg het destijds geen plek in het gemeentehuis. "Mijn portret van Jan ondervond weinig waardering bij de ambtenaren en bovendien vonden ze het teveel eer voor Heesters. Zo populair was hij toen in Schijndel niet", stelt Bol nu. Hij is blij dat zijn schilderij nu een prominente plaats in het Heestershuis heeft gekregen. Het doek staat ook afgebeeld in de prachtige monografie van Bol door Maarten Beks.

Overigens was het Bol zelf die burgemeester Schampers van Uden in 1977 adviseerde om in de splinternieuwe museumvleugel 'de nestor van de brabantse schilders, te

weten Jan Heesters' te laten exposeren. Zo bracht hij zijn leermeester een verdiend eerbetoon bij diens 85^e verjaardag. "Overigens was bij het inrichten van de tentoonstelling Maria, de vrouw van Jan, zo hinderlijk aanwezig dat ik haar bijna buiten had gezet. "Maar Keesje, dat kun je toch niet doen!", reageerde Jan daarop. Onze vriendschap werd daardoor geenszins aangetast", vertelt Bol. In het kielzog van deze expositie, die later ook in het gemeentehuis van Schijndel te zien was, tekende Carel Swinkels het levensverhaal van Jan op: 'Jan Heesters schilder te Schijndel'. Hiervan heeft de Stichting Vrienden van het museum Jan Heestershuis onlangs een nieuwe uitgave het licht doen zien. "Heesters was niet over de hele linie tevreden over dat boek, met name de details van de operatie van zus Marie hadden voor hem niet gehoeven", zegt Kees. Dat gevoelige verlies heeft blijkbaar veel betekend in het leven van Jan.

Ook heeft Bol mede de aanzet gegeven tot het behoud van het Heestershuis. Zo stelde hij eens voor aan de toenmalige burgemeester Scholten, die hij goed kende uit diens Heusdensedse tijd, om samen zijn oude leermeester op te zoeken. Ze konden dan zien hoe het met Jan en zijn mooie, oude huis gesteld was. Scholten

was nog niet zo lang in Schijndel en samen togen ze naar de Pompstraat om Jan te feliciteren met zijn verjaardag. Jan riep enthousiast uit: "Dat is de eerste keer dat de burgemeester op mijn verjaardag komt!" Enfin, ook Scholten werd geestdriftig over het werk en het herenhuis van Heesters. "Zo is de bal verder gaan rollen met het bekende, heuglijke resultaat: het legaat van Jan", vertelt Bol, in de avondzon op het terras van het Heestershuis.

Bij de plotselinge dood van Maria stond Bol, direct gealarmeerd door Scholten, Jan terzijde, -zo vroeg hij Dina om bij haar zwager te blijven.

Afsluitend kunnen we stellen dat Kees Bol, nadat hij weer door Heesters op het paard was gezet, schilder-carrière maakte en de liefde voor het vak op zijn beurt doorgaf aan vele anderen, onder wie ook zijn zonen Henri en Peter.

Degenen die getuige waren van de levendige en geestige speech van deze nog steeds vitale 87-jarige Kees Bol zullen deze man, die zozeer met Heesters verbonden was, niet makkelijk vergeten.

Jan Geerts

TENTOONSTELLING: EEN BRABANTSE VERZAMELING

Korte achtergrond van enkele kunstenaars

Op de tentoonstelling 'Een brabantse verzameling' die is samengesteld uit de collectie van een particuliere verzamelaar zijn onder meer werken te zien van de volgende kunstenaars:

- Kees Bastiaans, geboren te Mill 1909, overleden 1962, woonde en werkte te Mill. Schilderde aanvankelijk naturalistisch maar later zwaar gestileerd. Hij noemde zichzelf expressionist.
- Josef Gindra, geboren te Jemeppe a/d Maas (B) 1862, overleden te Bladel 1938. Volgde de academie te Brussel. Hij schilderde de kempische mens en landschappen rond Bladel in een ingetogen stijl.
- Henriëtte Pessers, geboren te Tilburg 1899, overleden 1968. Woonde en werkte te Heeze. Haar werk is enigszins expressionistisch en licht gestileerd. Het accent ligt daarbij op stillezens en figuren.
- Jacques Pijnenborg, geboren te Helvoirt 1882 overleden 1964. Was werkzaam als procuratie-

houder bij een bank. Was onder andere leerling van Herman Moerkerk. Schilderde en tekende vooral brabantse landschappen en interieurs van boerderijen, maar ook bloemen en stillezens in realistische stijl.

- Reinier Pijnenburg, geboren te Vught 1884 overleden 1968. Leerling van o.a. Piet Slager. Van zijn 31e tot zijn 36e leefde hij in Spanje. Hij schilderde vooral portretten, figuren en brabantse interieurs. Zijn werk heeft vaak een licht koloriet, waarschijnlijk beïnvloed door zijn spaanse tijd.
- Theo Swagemakers, geboren te Tilburg 1898 overleden 1994. Schilderde, tekende en aquarelleerde stillezens en landschappen, maar zijn grootste bekendheid verwierf hij met portretten o.a. van koningin Juliana, Anton van Duinkerken. Theo Swagemakers was een goede bekende van Jan Heesters en Heesters heeft hem een keer, schilderend in het atelier van Heesters, in olie vereeuwigd.

Paul van den Acker

UIT HET EIGEN BEZIT VAN HET MUSEUM

Majolica bord en nieuwe Heesters

De schatkamers van middeleeuwse vorsten zijn de voorlopers van onze musea. Een vorst kon uit zijn schatkamer, als uit een reservepotje, putten tijdens moeilijke tijden zoals ten tijde van oorlogen en hongersnoden. Uit deze schatkamers ontstond de Kunst und Wunderkammer. De oudste Kunst und Wunder-

kammer die bekend is, is de verzameling van het geslacht Valois en deze dateert uit het einde van de veertiende eeuw. In dit soort encyclopedische universele verzamelingen probeerde men een afspiegeling van Gods Wereld te zien. Geschenken, goud, zilver, edelstenen, koralen, schelpen maar ook wonderlijke zaken werden hier bewaard zoals bijvoorbeeld

maagstenen van koeien en geiten, de zogenaamde bezoarstenen, soms in goud gevat maar ook de regalia. Karel V van Frankrijk die om zijn wijsheid wel werd vergeleken met Koning Salomo, had veel aanzien door zijn verzameling studieobjecten: de bron van wijsheid was immers de studie van wetenschappen. Geloof, wijsheid en macht had hij gekregen van God, de drie punten die worden gesymboliseerd in de Franse Lelie. In deze vroegste verzamelingen komt faïence, later genoemd majolica, al voor. Terracotta is het oudste aardewerk, vaak rood of roodgeel van kleur en is poreus. Wanneer het gaat om onverglaasd fijn wit aardewerk dat van pijpen (terre de pipe) is gemaakt, heet dat biscuit. Het tinverglaasde aardewerk is in de achtste eeuw in het middenoosten ontstaan. Tinglazuur is wit en niet doorschijnend, bevat als hoofdbestanddelen tin, as en kwarts en is heel geschikt als ondergrond voor een beschildering.

Tijdens de Moorse overheersing komt dit soort aardewerk naar Spanje. Het werd via Mallorca uitgevoerd naar Italië en krijgt dan de naam Majolica. Al

in de veertiende eeuw probeert men in Florence om Majolica na te maken. Ook in de Nederlanden, in Antwerpen en Brugge probeert men Majolica na te maken in de zogeheten Gleijerswerck Bakkerijen. Op Majolica komen vooral polychrome renaissance-figuren voor. Majolica is vaak voorzien van merken en monogrammen (thuiswerk) waardoor het mogelijk is de plaats van herkomst te bepalen en te dateren.

Ook de kunstverzameling van Jan Heesters bevat twee Majolica borden. De voornaamste kleuren ervan zijn blauw en geel. Eén heeft als voorstelling de geboorte van Christus; in het midden zien we Maria en het kind, links van haar staat Jozef, omgeven door engelen. Bovenin is de tekst: Gloria in excelsis Deo MDLXXXIII (1599). Het bord is gerestaureerd. Tijdens de kijkdagen van een kunstveiling herkennen we dit bord op een schilderij; het bleek inderdaad een schilderij van Jan Heesters te zijn en het is de Stichting Vrienden gelukt om dit schilderij aan te kopen namens het Jan Heestershuis!!!

AnneMarie Cornelissen

W E T E N S W A A R D I G H E D E N

- De oude kersenboom in de Heesterstuin heeft ook dit jaar uitbundig vrucht gedragen. Na het met veel moeite plukken hebben beheerder, vrijwilligers en enkele bestuursleden er heerlijk van gesmuld.
- In het museum Kempenland (Eindhoven) is tot en met 9 november een expositie in het kader van het jaar van de boerderij: 'Tussen de boeren op het platteland'. Er worden onder andere 3 werken van Heesters geëxposeerd.
- De Vrienden hebben een heruitgave van het boek: Jan Heesters, schilder te Schijndel (1978) gerealiseerd. Het boek met een tiental reproducties is in een geheel nieuw jasje gestoken en is bij het museum te verkrijgen voor € 12,50.
- De Vrienden hebben de serie kaarten 'Boerderijen van Jan Heesters' laten herdrukken. Het betreft een 6-tal boerderijen in winterlandschap. December is op komst; dus breng uw wens over met een boerderij! Tijdens openingstijden van het museum zijn setjes van 6 stuks te koop à €5,- (incl. enveloppen)
- De Heesterstuin begint aan de herfst. Bladeren en walnoten vallen vanzelf.

A G E N D A

Museum Jan Heestershuis 073 - 54 92276

Pompstraat 17, 54 81 BL Schijndel

openingstijden :

dinsdag t/m zondag 13.00 uur - 17.00 uur.

- 28 september opening van de binnen-expositie: 'Een brabantse verzameling'; particuliere bruikleen met werken van brabantse schilders tussen 1900 en 1950. De expositie duurt tot en met 31 januari 2004.
- 28 september opening van de expositie in de Heesterstuin met als thema: 'Speling'; Rien Claessen en Mariejose Eijkemans exposeren beelden en objecten. De beeldentuin-expositie duurt tot en met 16 november.
- De Stichting Vrienden van het museum Jan Heestershuis organiseert op woensdag 5 november

a.s. weer een lezing over kunst. Reserveer de datum, een nadere aankondiging volgt!!

- Zondag 14 december is er weer kerstmarkt. Heestershuis en -tuin zullen evenals vorig jaar weer bruisen van activiteit.

Met dank aan onze sponsors:

- **Architectenbureau van der Reep & Woudstra B.V.**
- **Faréco, Schijndel**
- **Foto Keetels, Schijndel**
- **Rabobank Schijndel**
- **Restauratie-atelier Jos Van Extel**
- **Rijkers Bouwbedrijf B.V.**
- **Studio Skoop Reclame- & Ontwerpburo, Gemonde**
- **Schijndels Weekblad**